

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 3ης Ιουνίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Ισότητα της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών – Άρθρο 157 ΣΛΕΕ – Άμεσο αποτέλεσμα – Έννοια της “εργασίας της αυτής αξίας” – Αγωγές με αίτημα την ισότητα της αμοιβής για εργασία της αυτής αξίας – Κριτήριο της κοινής πηγής προέλευσης – Εργαζόμενοι διαφορετικού φύλου οι οποίοι έχουν τον ίδιο εργοδότη – Διαφορετικοί επαγγελματικοί χώροι – Σύγκριση

Στην υπόθεση C-624/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Watford Employment Tribunal (πρωτοβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών του Watford, Ηνωμένο Βασίλειο) με απόφαση της 21ης Αυγούστου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Αυγούστου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Κ κ.λπ.,

L, M, N κ.λπ.,

O,

P,

Q,

R,

S,

T

κατά

Tesco Stores Ltd,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο τμήματος, A. Kumin, T. von Danwitz (εισηγητή), P. G. Xuereb και I. Ziemele, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

γενικός εισαγγελέας: H. Saugmandsgaard Øe

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι K κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από την K. Daurka και τον B. Croft, solicitors, τον S. Jones, QC, τον A. Blake και την N. Connor, barristers, και την C. Barnard,
- οι L, M, N κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον E. Parkes, solicitor, τον K. Bryant, QC, και τον S. Butler και τις N. Cunningham και C. Bell, barristers,
- η Tesco Stores Ltd, εκπροσωπούμενη από τον A. Taggart, solicitor, και τον P. Epstein, QC,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον L. Flynn και την A. Szymtkowska,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 157 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ περίπου 6 000 εργαζομένων και της Tesco Stores Ltd, η οποία τους απασχολεί ή τους απασχολούσε στα καταστήματά της, σχετικά με την αξίωση ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Οι διατάξεις σχετικά με την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση

- 3 Με την απόφαση (ΕΕ) 2020/135, της 30ής Ιανουαρίου 2020, σχετικά με τη σύναψη της συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΕ 2020, L 29, σ. 1, στο εξής: Συμφωνία αποχώρησης), το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), τη Συμφωνία αυτή, η οποία επισυνάφθηκε στην εν λόγω απόφαση (ΕΕ 2020, L 29, σ. 7).

- 4 Κατά το άρθρο 86, παράγραφοι 2 και 3, της Συμφωνίας αποχώρησης, το οποίο τιτλοφορείται «Εκκρεμείς υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης»:

«2. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθεί να έχει δικαιοδοσία να εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις κατόπιν αιτήσεων που υποβάλλονται από δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου.

3. Για τους σκοπούς του παρόντος κεφαλαίου, οι διαδικασίες θεωρείται ότι ασκούνται ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και οι αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής απόφασης θεωρείται ότι υποβάλλονται, τη στιγμή κατά την οποία το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο καταχωρίζεται από τη Γραμματεία του Δικαστηρίου.»

- 5 Κατά το άρθρο 126 της Συμφωνίας αποχώρησης, ημερομηνία έναρξης της μεταβατικής περιόδου ήταν η ημερομηνία έναρξης ισχύος της εν λόγω Συμφωνίας και ημερομηνία λήξης της η 31η Δεκεμβρίου 2020.

Οι διατάξεις που αφορούν την αρχή της ισότητας της αμοιβής μεταξύ εργαζομένων ανδρών και εργαζομένων γυναικών

- 6 Το άρθρο 119 της Συνθήκης ΕΟΚ (μετέπειτα άρθρο 141 ΕΚ, κατόπιν τροποποίησης, και νυν άρθρο 157 ΣΛΕΕ) είχε ως εξής:

«Κάθε Κράτος μέλος εξασφαλίζει κατά τη διάρκεια του πρώτου σταδίου και διατηρεί εν συνεχεία την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών για όμοια εργασία μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών.

Ως αμοιβή νοούνται, κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, οι συνήθεις βασικοί ή ελάχιστοι μισθοί ή αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της σχέσεως εργασίας.

Η ισότης αμοιβής χωρίς διακρίσεις φύλου συνεπάγεται:

[...]

β) ότι η αμοιβή, η παρεχόμενη για εργασία που πληρώνεται με βάση τη χρονική διάρκεια είναι η ίδια για όμοια θέση εργασίας.»

- 7 Το άρθρο 157 ΣΛΕΕ ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας.

2. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, ως “αμοιβή” νοούνται οι συνήθεις βασικοί ή κατώτατοι μισθοί ή αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη, που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της σχέσεως εργασίας.

Η ισότητα αμοιβής, χωρίς διακρίσεις, φύλου συνεπάγεται:

[...]

β) ότι η αμοιβή που παρέχεται για εργασία που αμείβεται με βάση τη χρονική διάρκεια είναι η ίδια για όμοια θέση εργασίας.

[...]

Το δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου

8 Το άρθρο 79 του Equality Act 2010 (νόμου του 2010 περί ισότητας), όσον αφορά το ζήτημα της συγκρισιμότητας, προβλέπει τα εξής:

«(1) Το παρόν άρθρο έχει εφαρμογή για τους σκοπούς του παρόντος κεφαλαίου.

(2) Αν ο Α απασχολείται σε εργασία, ο Β λαμβάνεται ως βάση σύγκρισης αν έχουν εφαρμογή οι παράγραφοι 3 και 4.

[...]

(4) Η παρούσα παράγραφος έχει εφαρμογή αν:

(a) ο Β εργάζεται στην υπηρεσία του εργοδότη τού Α ή στην υπηρεσία άλλου προσώπου συνεργαζόμενου με τον εργοδότη τού Α,

(b) ο Β εργάζεται σε επαγγελματικούς χώρους άλλους από εκείνους στους οποίους εργάζεται ο Α και

(c) κοινοί όροι απασχολήσεως ισχύουν και στους δύο επαγγελματικούς χώρους (είτε γενικά είτε όσον αφορά τον Α και τον Β).

[...]

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

9 Η Tesco Stores είναι έμπορος λιανικής πώλησης και εμπορεύεται τα προϊόντα της μέσω διαδικτύου και μέσω των 3 200 καταστημάτων της στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τα καταστήματα αυτά, τα οποία ποικίλουν ως προς το μέγεθός τους, απασχολούν συνολικά περίπου 250 000 εργαζόμενους, οι οποίοι αμείβονται με ωρομίσθιο και εκτελούν διαφόρων ειδών εργασίες. Η ως άνω εταιρία διαθέτει επίσης δίκτυο διανομής αποτελούμενο από 24 περίπου κέντρα διανομής, στα οποία απασχολούνται περίπου 11 000 εργαζόμενοι, οι οποίοι αμείβονται επίσης με ωρομίσθιο και εκτελούν διαφόρων ειδών εργασίες.

10 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης είναι εργαζόμενοι ή πρώην εργαζόμενοι της Tesco Stores, τόσο γυναίκες (στο εξής: ενάγουσες της κύριας δίκης) όσο και άνδρες, οι οποίοι εργάζονται ή εργάζονταν σε καταστήματα της εταιρίας. Από τον Φεβρουάριο του 2018 έχουν εναγάγει την εν λόγω εν λόγω εταιρία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Watford Employment Tribunal (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εργατικών διαφορών του Watford, Ηνωμένο Βασίλειο), για τον λόγο ότι δεν είχαν λάβει ίση αμοιβή για την ίδια εργασία, κατά παράβαση του νόμου του 2010 περί ισότητας και του άρθρου 157 ΣΛΕΕ.

- 11 Το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε την εκδίκαση των αγωγών των ανδρών εναγόντων, κρίνοντας ότι η τύχη τους εξηρτάτο από την ευδοκίμηση των αγωγών των εναγουσών της κύριας δίκης.
- 12 Προς στήριξη των αγωγών που άσκησαν με αίτημα την ίση αμοιβή τους, οι ενάγουσες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι, αφενός, η εργασία τους είναι της αυτής αξίας με την εργασία των ανδρών που απασχολούνται στο δίκτυο των κέντρων διανομής της Tesco Stores και, αφετέρου, έχουν το δικαίωμα, τόσο δυνάμει του νόμου περί ισότητας του 2010 όσο και του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, να τη συγκρίνουν με εκείνη των ανδρών, μολονότι παρέχεται σε διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 79, παράγραφος 4, του εν λόγω νόμου, στα ως άνω καταστήματα και κέντρα διανομής εφαρμόζονται κοινοί όροι εργασίας. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 157 ΣΛΕΕ, οι όροι απασχόλησης των εναγουσών της κύριας δίκης και των εν λόγω εργαζομένων έχουν κοινή πηγή προέλευσης, ήτοι την Tesco Stores.
- 13 Η εταιρία αμφισβητεί ότι οι ενάγουσες της κύριας δίκης έχουν το δικαίωμα να συγκριθούν με τους άνδρες εργαζομένους των κέντρων διανομής του δικτύου της, για τον λόγο ότι, κατ' αρχάς, δεν υφίστανται κοινοί όροι εργασίας κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 79, παράγραφος 4. Υποστηρίζει, εν συνεχεία, ότι το άρθρο 157 ΣΛΕΕ δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα στο πλαίσιο αγωγών οι οποίες στηρίζονται στην παροχή εργασίας της αυτής αξίας και, ως εκ τούτου, οι ενάγουσες της κύριας δίκης δεν μπορούν να επικαλεστούν τη συγκεκριμένη διάταξη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Τέλος, και εν πάση περιπτώσει, η Tesco Stores υποστηρίζει ότι δεν αποτελεί την κοινή πηγή προέλευσης των όρων εργασίας που εφαρμόζονται στα καταστήματα και στα κέντρα διανομής του δικτύου της.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι οι ενάγουσες της κύριας δίκης και οι άνδρες εργαζόμενοι, παρότι απασχολούνται σε διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους, έχουν τον ίδιο εργοδότη. Το εν λόγω δικαστήριο διευκρινίζει, εξάλλου, ότι έλαβε μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας προκειμένου να διαπιστώσει με τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης αν οι ενάγουσες της κύριας δίκης παρέχουν εργασία ίσης αξίας με αυτή των εργαζομένων που λαμβάνονται ως βάση σύγκρισης.
- 15 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, όσον αφορά το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, στα δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου επικρατεί αβεβαιότητα, η οποία έγκειται, ειδικότερα, στο ζήτημα της διαφοροποίησης που διατυπώνεται στη σκέψη 18 της αποφάσεως της 8ης Απριλίου 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56), μεταξύ των διακρίσεων που μπορούν να διαπιστωθούν με τη βοήθεια μόνον των κριτηρίων της ταυτότητας της εργασίας και της ισότητας των αμοιβών και των διακρίσεων που μπορούν να διαπιστωθούν μόνο βάσει λεπτομερέστερων εκτελεστικών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης ή του εθνικού δικαίου. Οι εκδικαζόμενες στο πλαίσιο της κύριας δίκης αγωγές μπορεί να εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία, για την οποία δεν παράγεται άμεσο αποτέλεσμα.
- 16 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Watford Employment Tribunal (πρωτοβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών του Watford) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 157 [ΣΛΕΕ] άμεσο αποτέλεσμα στην περίπτωση που ασκήθηκαν αγωγές με τις οποίες προβάλλεται ότι οι ενάγοντες παρέχουν εργασία ίσης αξίας με την εργασία των ατόμων που λαμβάνονται ως βάση σύγκρισης;

- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, διακρίνεται το κριτήριο της κοινής πηγής προέλευσης για την εκτίμηση της συγκρισιμότητας κατά το άρθρο 157 [ΣΛΕΕ] από το ζήτημα της παροχής εργασίας ίσης αξίας και, αν ναι, έχει το κριτήριο αυτό άμεσο αποτέλεσμα;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 17 Προκαταρκτικώς, διαπιστώνεται ότι από το άρθρο 86 της Συμφωνίας αποχωρήσεως, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020, προκύπτει ότι το Δικαστήριο εξακολουθεί να έχει δικαιοδοσία να εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις κατόπιν αιτήσεων που έχουν υποβληθεί από δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 2020, ημερομηνία λήξης της μεταβατικής περιόδου, όπως συμβαίνει με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 157 ΣΛΕΕ έχει άμεσο αποτέλεσμα σε διαφορές μεταξύ ιδιωτών στο πλαίσιο των οποίων προβάλλεται μη τήρηση της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για «εργασία της αυτής αξίας», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου.
- 19 Όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, η Tesco Stores υποστήριξε στην κύρια δίκη ότι το άρθρο 157 ΣΛΕΕ στερείται αμέσου αποτελέσματος υπό περιστάσεις όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, στις οποίες οι εργαζόμενοι που αποτελούν τη βάση σύγκρισης παρέχουν διαφορετική εργασία. Προς στήριξη του ισχυρισμού της, η εναγόμενη στην υπόθεση της κύριας δίκης εταιρία υποστηρίζει, με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, ότι το κριτήριο της «εργασίας της αυτής αξίας», σε αντίθεση με αυτό της «όμοιας εργασίας», χρήζει προσδιορισμού από διατάξεις του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης. Εξάλλου, οι εκτιμήσεις του Δικαστηρίου στις σκέψεις 18 έως 23 της αποφάσεως της 8ης Απριλίου 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56) και η μεταγενέστερη νομολογία του επιρρωννύουν μια τέτοια ερμηνεία. Ειδικότερα, κατά την εναγόμενη εταιρία, η επίκληση, κατ' ουσίαν, της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών στο πλαίσιο της συγκρίσεως εργασίας της αυτής αξίας στηρίζεται σε ισχυρισμό περί δυσμενούς διακρίσεως, η οποία μπορεί να διαπιστωθεί μόνο βάσει διατάξεων λεπτομερέστερων από τις διατάξεις του άρθρου 157 ΣΛΕΕ.
- 20 Επισημαίνεται, εκ προοιμίου, ότι η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να στηριχθεί στο ίδιο το γράμμα του άρθρου 157 ΣΛΕΕ. Κατά το εν λόγω άρθρο, κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας. Επομένως, το εν λόγω άρθρο επιβάλλει, κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, υποχρέωση επίτευξης αποτελέσματος και έχει επιτακτικό χαρακτήρα τόσο όσον αφορά την «όμοια εργασία» όσο και την «εργασία της αυτής αξίας».
- 21 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, δεδομένου του επιτακτικού αυτού χαρακτήρα του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, η απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων δεν επιβάλλεται μόνο στις ενέργειες των δημοσίων αρχών, αλλά επεκτείνεται

επίσης σε όλες τις συμβάσεις που έχουν σκοπό να ρυθμίσουν κατά συλλογικό τρόπο την έμμισθη εργασία, όπως και στις συμβάσεις μεταξύ ιδιωτών (απόφαση της 8ης Μαΐου 2019, Praxair MRC, C-486/18, EU:C:2019:379, σκέψη 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 22 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η εν λόγω διάταξη παράγει άμεσα αποτελέσματα, καθόσον γεννά υπέρ των ιδιωτών δικαιώματα που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προασπίζουν (πρβλ. απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2019, Safeway, C-171/18, EU:C:2019:839, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 23 Η επίκληση της αρχής την οποία θέτει η εν λόγω διάταξη είναι δυνατή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και σε περιπτώσεις δυσμενών διακρίσεων που απορρέουν άμεσα από νομοθετικές διατάξεις ή συλλογικές συμβάσεις εργασίας, καθώς και στην περίπτωση κατά την οποία η εργασία παρέχεται στην ίδια επιχείρηση ή υπηρεσία, ιδιωτική ή δημόσια (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Απριλίου 1976, Defrenne, 43/75, EU:C:1976:56, σκέψη 40, και της 13ης Ιανουαρίου 2004, Allonby, C-256/01, EU:C:2004:18, σκέψη 45).
- 24 Στις σκέψεις 18 και 21 έως 23 της αποφάσεως της 8ης Απριλίου 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56), το Δικαστήριο επισήμανε, ειδικότερα, ότι διακρίσεις που έχουν την πηγή τους σε διατάξεις νομοθετικού χαρακτήρα ή σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας περιλαμβάνονται μεταξύ εκείνων που μπορούν να διαπιστωθούν με τη βοήθεια των κριτηρίων της ταυτότητας της εργασίας και της ισότητας των αμοιβών, όπως αναφέρονται στο άρθρο 119 της Συνθήκης ΕΟΚ (μετέπειτα άρθρο 141 ΕΚ, κατόπιν τροποποιήσεως, και νυν άρθρο 157 ΣΛΕΕ), σε αντίθεση με εκείνες οι οποίες μπορούν να διαπιστωθούν μόνο βάσει λεπτομερέστερων εκτελεστικών διατάξεων. Προσέθεσε ότι το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση άνισης αμοιβής ανδρών και γυναικών εργαζομένων για όμοια εργασία, η οποία εκτελείται στην ίδια επιχείρηση ή στην ίδια υπηρεσία, ιδιωτική ή δημόσια, και ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, ο δικαστής είναι σε θέση να εκτιμήσει όλα τα πραγματικά στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να κρίνει αν μια γυναίκα εργαζόμενη λαμβάνει κατώτερη αμοιβή από ό,τι ένας άνδρας εργαζόμενος που εκτελεί όμοια εργασία.
- 25 Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, ο δικαστής είναι σε θέση να βεβαιωθεί περί όλων των πραγματικών περιστατικών που θα του επιτρέψουν να αποφασίσει αν μια εργαζόμενη γυναίκα αμείβεται λιγότερο απ' ό,τι ο άνδρας, ο οποίος εκτελεί όμοια ή ίσης αξίας εργασία (πρβλ. απόφαση της 11ης Μαρτίου 1981, Worringham και Humphreys, 69/80, EU:C:1981:63, σκέψη 23).
- 26 Εξάλλου, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 119 της Συνθήκης ΕΟΚ (μετέπειτα άρθρο 141 ΕΚ, κατόπιν τροποποιήσεως, και νυν άρθρο 157 ΣΛΕΕ) επιβάλλει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών μόνο στην περίπτωση όμοιας εργασίας ή, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εργασίας ίσης αξίας (πρβλ. απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 1988, Murphy κ.λπ., 157/86, EU:C:1988:62, σκέψη 9).
- 27 Εξάλλου, το εν λόγω άρθρο θεσπίζει την αρχή ότι η όμοια εργασία ή η εργασία στην οποία αποδίδεται ίση αξία πρέπει να αμείβεται κατά τον ίδιο τρόπο, είτε παρέχεται από άνδρα είτε από γυναίκα. Η αρχή αυτή αποτελεί την ειδική έκφραση της γενικής αρχής της ισότητας, που απαγορεύει τη διαφορετική αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς (πρβλ. απόφαση της 26ης Ιουνίου 2001, Brunnhofer, C-381/99, EU:C:2001:358, σκέψεις 27 και 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 28 Υπενθυμίζεται επίσης ότι το περιεχόμενο των εννοιών της «όμοιας εργασίας», «όμοιας θέσεως εργασίας» και «εργασίας της αυτής αξίας», τις οποίες αφορά το άρθρο 157 ΣΛΕΕ, έχει καθαρά ποιοτικό χαρακτήρα, καθόσον συνδέεται αποκλειστικά με τη φύση της εργασίας που πράγματι επιτελείται από τους ενδιαφερομένους (πρβλ. απόφαση της 26ης Ιουνίου 2001, Brunnhofer, C-381/99, EU:C:2001:358, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Επομένως, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, αντιθέτως προς όσα ισχυρίζεται η Tesco Stores, το άμεσο αποτέλεσμα που παράγει το άρθρο 157 ΣΛΕΕ δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις εργαζομένων διαφορετικού φύλου οι οποίοι κατά σύγκριση παρέχουν «όμοια εργασία», μη λαμβανομένου υπόψη του κριτηρίου της «εργασίας της αυτής αξίας».
- 30 Στο πλαίσιο αυτό, το ζήτημα αν οι οικείοι εργαζόμενοι παρέχουν «όμοια εργασία» ή «εργασία της αυτής αξίας», κατά την έννοια του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, εμπίπτει στην εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών στην οποία προβαίνει ο δικαστής. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνον αρμόδιο να διαπιστώνει και να εκτιμά τα πραγματικά περιστατικά, απόκειται να εξακριβώσει αν, ενόψει της συγκεκριμένης φύσεως των εργασιών που επιτελούνται από τους εν λόγω εργαζομένους, μπορεί να τους αποδοθεί ίση αξία (πρβλ. αποφάσεις της 31ης Μαΐου 1995, Royal Copenhagen, C-400/93, EU:C:1995:155, σκέψη 42, και της 26ης Ιουνίου 2001, Brunnhofer, C-381/99, EU:C:2001:358, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 31 Υπογραμμίζεται, εξάλλου, ότι η κατά τα ανωτέρω εκτίμηση πρέπει να διακρίνεται από τον χαρακτήρα της νομικής υποχρεώσεως που απορρέει από το άρθρο 157 ΣΛΕΕ, το οποίο, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως, επιβάλλει κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο την υποχρέωση επίτευξης αποτελέσματος.
- 32 Η ανωτέρω ερμηνεία επιρρωννύεται από τον επιδιωκόμενο από το άρθρο 157 ΣΛΕΕ σκοπό, ήτοι την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω φύλου όσον αφορά το σύνολο των στοιχείων και όρων αμοιβής, για την παροχή όμοιας εργασίας ή εργασίας της αυτής αξίας.
- 33 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η αρχή της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για την παροχή όμοιας εργασίας ή εργασίας της αυτής αξίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, περιλαμβάνεται στις βάσεις της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006, Cadman, C-17/05, EU:C:2006:633, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Επιπλέον, υπογραμμίζεται, αφενός, ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, η Ένωση προωθεί, μεταξύ άλλων, την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αφετέρου, το άρθρο 23 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ότι η ισότητα γυναικών και ανδρών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές.
- 35 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μια ερμηνεία κατά την οποία θα πρέπει, όσον αφορά το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, να γίνεται διάκριση αναλόγως του αν γίνεται επίκληση της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για την παροχή «όμοιας εργασίας» ή για την παροχή «εργασίας της αυτής αξίας» μπορεί να θίξει την πρακτική αποτελεσματικότητα του εν λόγω άρθρου και την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκει.

- 36 Πέραν τούτου, υπενθυμίζεται ότι, όταν οι διαφορές που παρατηρούνται ως προς την αμοιβή των εργαζομένων που παρέχουν την ίδια εργασία ή εργασία ίσης αξίας δεν έχουν κοινή πηγή προέλευσης, ελλείπει το όργανο ή ο φορέας που έχει την ευθύνη για την ανισότητα και ο οποίος θα μπορούσε να αποκαταστήσει την ίση μεταχείριση και, ως εκ τούτου, μια τέτοια κατάσταση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, Lawrence κ.λπ., C-320/00, EU:C:2002:498, σκέψεις 17 και 18, και της 13ης Ιανουαρίου 2004, Allonby, C-256/01, EU:C:2004:18, σκέψη 46). Επομένως, η περίπτωση κατά την οποία οι όροι αμοιβής των εργαζομένων διαφορετικού φύλου που παρέχουν την ίδια εργασία ή εργασία ίσης αξίας έχουν κοινή πηγή προέλευσης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, η δε εργασία και η αμοιβή των οικείων εργαζομένων μπορούν να συγκριθούν βάσει του εν λόγω άρθρου, ακόμη και αν οι εν λόγω εργαζόμενοι παρέχουν την εργασία τους σε διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους.
- 37 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι είναι δυνατή η επίκληση του άρθρου 157 ΣΛΕΕ ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων στο πλαίσιο διαφοράς αφορώσας εργασία της αυτής αξίας, η οποία παρέχεται από εργαζομένους διαφορετικού φύλου που έχουν τον ίδιο εργοδότη και εκτελείται σε διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους του εν λόγω εργοδότη, εφόσον ο εργοδότης συνιστά την κοινή πηγή προέλευσης των ως άνω όρων αμοιβής.
- 38 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η Tesco Stores, υπό την ιδιότητα του εργοδότη, αποτελεί την «κοινή πηγή προέλευσης» των όρων αμοιβής των εργαζομένων που εκτελούν την εργασία τους στα καταστήματα και στα κέντρα διανομής που διαθέτει και θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για ενδεχόμενη δυσμενή διάκριση η οποία απαγορεύεται βάσει του άρθρου 157 ΣΛΕΕ, ζήτημα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 39 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 157 ΣΛΕΕ έχει άμεσο αποτέλεσμα σε διαφορές μεταξύ ιδιωτών στο πλαίσιο των οποίων προβάλλεται μη τήρηση της αναφερόμενης στο εν λόγω άρθρο αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για «εργασία της αυτής αξίας».

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 40 Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 157 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει άμεσο αποτέλεσμα σε διαφορές μεταξύ ιδιωτών στο πλαίσιο των οποίων προβάλλεται μη τήρηση της αναφερόμενης στο εν λόγω άρθρο αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για «εργασία της αυτής αξίας».

(υπογράφες)